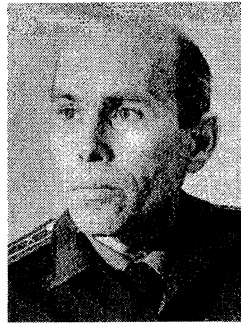

КОСТЕНКО Г.Ф.,
кандидат військових наук,
доцент

*Дипломатична академія
України
при МЗС України*

Чому вчити і як учить? Одвічні питання педагогіки із часів Сократа. Для нас вони мають особливу актуальність у зв'язку з обмеженими матеріальними ресурсами і жорсткими часовими рамками навчання слухачів. При цьому стало очевидним, що педагогічне мистецтво не повинно замикатися в межах наперед заданих світоглядних концепцій. Воно життєве тільки в тому випадку, якщо відповідає на виклики часу і спирається на історичний досвід, накопичений людством. Підготовка магістрів зовнішньої політики в сучасних умовах підпорядкована досягненню конкретної мети – гарантованому виконанню державного замовлення на підготовку молодих дипломатів з наперед заданим кваліфікаційним рівнем професіоналізму. Зважаючи на складність і багатоплановість завдань, які звідси витікають, визначилася проблема пошуку і впровадження раціональних способів їх вирішення. Одним із можливих напрямів такого рішення є підвищення ефективності відомих педагогічних систем¹. У зв'язку з цим існує обґрунтована точка зору, що у теперішній час назріла необхідність

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСТЕЦТВА

переходу від загального опису рекомендацій по організації підготовки студентів ВНЗ до конкретної практичної реалізації принципів педагогічного мистецтва. Наважуся додати, що настав час, коли необхідно перейти від констатації наявності або відсутності обдарованості в окремих студентів і слухачів до її розвитку на основі спеціально підготовлених технологій і професійно підготовлених викладачів. Саме це зайвий раз підтверджує гостроту проблеми².

Інформаційним приводом для підготовки даної статті слугувала дискусія з питань ефективності національної освіти, яка продовжується в тижневику "Дзеркало тижня" з перших випусків цього видання до теперішнього часу. А інформаційною базою є публікації науковців, педагогів і публіцистів України – В. Андрущенко, Я. Берегового, Т. Галковської, С. Гончаренка, А. Егоренкова, М. Згуровського, К. Корсака, В. Кременя, М. Меєровіча, М. Кулініча, М. Поплавського, П. Семіволоса, В. Ціватого, Л. Шрагиної, Р. Щекина. Мета цієї статті – запропонувати читацькій аудиторії нашого Вісника обґрунтування ефективності педагогічної технології як відносно нового напрямку педагогічного мистецтва.

Таким ефективним шляхом вбачається "технологізація" педагогічного процесу, яка охоплює всі основні види діяльності керівного і викладацького складу по плануванню і здійсненню процесу підготовки слухачів. Вважаючи, що зміст поняття "технологія виробництва" добре відомий і переходячи аналогічно до *технології педагогічної*, можна помітити, що в їх основу закладено схожі процеси. Виробнича технологія – це реалізація досягнутого наукового, організаційного і технічного рівня розвитку виробництва, а педагогічна – рівня розвитку освітнього процесу. На відміну від педагогічного мистецтва, яке ґрунтується на індивідуальних здібностях та інтуїції педагога, педагогічна технологія будується на широкій науковій основі та практичному досвіді. Наважуся зазначити, що мистецтвом у педагогічній діяльності володіють окремі особистості, а передовою педагогічною технологією можуть оволодіти всі викладачі. Мій обґрунтований ризик застосування поняття "виробнича технологія" в педагогічній публікації заснований на тій очевидності, що в роботі керівного і педагогічного складу будь-якого ВНЗ є ряд загальних задач і видів діяльності, які дозволяють застосувати нормовані і формалізовані дії, операції та процедури, що гарантують необхідний результат у навчанні слухачів за конкретний період часу³.

До основних показників "технологічності" педагогічного процесу підготовки слухачів (освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр) у ВНЗ VI-го рівня акредитації відносяться: *гарантована результативність* педагогічного процесу, яка виражена в наперед заданих рівнях знань, навичок і умінь у професійній підготовці випускника ВНЗ; *цільова спрямо-*

ваність на формування в слухача необхідного рівня професіоналізму і заданої теоретичної основи для його самоосвіти і подальшого професійного зростання після випуску; *системність і цілісність*, що виявляється у взаємозв'язку і взаємообумовленості застосування в навчальній, виховній і методичній роботі типових форм, методів, засобів і процедур навчання; *новизна і перспективність* змісту підготовки слухача, що характеризує педагогічний процес, який безперервно розвивається, на основі оперативного застосування нових висновків і рекомендацій педагогічної науки; *динамізм*, що розглядається з позиції пошуку і реалізації нових раціональних форм, методів, засобів і процедур навчальної діяльності, які використовуються у вирішенні поточних і перспективних задач навчальної, виховної та методичної роботи; *стандартизація і відтворність* педагогічного процесу, що дозволяє проектувати певну структурно-логічну послідовність процесу навчання майбутнього дипломата на основі конкретних навчальних програм⁴.

Все це достатньо повно характеризує педагогічний процес підготовки магістра зовнішньої політики як реалізацію певної технології, яка, з одного боку, гарантує досягнення заданого рівня професійної підготовленості молодого дипломата, а з іншого – певною мірою формалізує діяльність керівного і педагогічного складу ДАУ при МЗС України і пізнавальну діяльність слухачів. У зв'язку з цим пропонується наступне визначення: *педагогічна технологія є науково обґрунтованою і нормованою по цілі, змісту, місцю і часу системою форм, методів, засобів і процедур, що використовуються при проектуванні, організації і здійсненні спільної навчальної діяльності педагогів і слухачів для досягнення заданого рівня підготовки випускників ВНЗ за певний термін навчання*⁵.

Структурно педагогічна технологія включає: технологію проектування педагогічного процесу і технологію навчання слухача в Академії. *Технологія проектування* є алгоритмічною послідовністю операцій по розробці мети підготовки, змісту підготовки слухачів і організації їх навчання. *Технологія навчання* розкриває процес навчання за навчальними програмами і регламентує форми, методи, засоби і процедури педагогічної діяльності безпосередньо при підготовці і проведенні навчальних занять. Така структура педагогічної технології цілісно охоплює організаторську діяльність керівного складу і педагогічну діяльність викладацького складу Академії. При цьому не виключається творчий підхід викладача до навчання. Він має право застосовувати методи і засоби навчання, якнайповніше реалізуючи його індивідуальні якості та гарантуючи досягнення мети навчання⁶.

За допомогою педагогічної технології реалізуються основні функції посадовців – організаторів і учасників педагогічного процесу, нормовані національним законодавством та іншими нормативними вимогами

до організації і якості навчання, до рівня підготовки магістрів зовнішньої політики. Це знаходить вираз у *функціях* педагогічної технології: *методологічній*, яка полягає в науковій конкретизації мети підготовки і змісту підготовки слухачів, обґрунтуванні логіки процесу навчання на основі сучасних форм, методів, засобів і процедур навчання; *організаційно-правовій*, що реалізовується в цілеспрямованій діяльності керівного і викладацького складу по плануванню і організації навчальної, виховної та методичної роботи, формуванню і забезпеченню функціонування конкретних педагогічних систем; *психолого-педагогічній*, яка здійснюється викладацьким складом безпосередньо на навчальних заняттях; *програмно-технологічній*, яка надає можливість управляти навчально-пізнавальним процесом, оптимізувати міждисциплінарні зв'язки навчальних дисциплін, у рамках навчальних програм, підтримувати зв'язки педагогічної технології з іншими технологіями (наприклад, інформаційними). Це в підсумку дозволяє комплексно використовувати в навчанні дипломатів досягнення суміжних наук. Розглянуті функції педагогічної технології взаємопов'язані. Вони взаємообумовлюють один одного і можуть бути реалізовані в організа-торській і навчальній діяльності при створенні необхідних умов⁷.

Найважливіша вимога до будь-якої технології – *завершеність технологічного циклу*. Отже, необхідно знайти показник, за яким можна було б судити як про досягнення часткової мети навчання, так і підготовки слухача в цілому. Для його обґрунтування враховується наступне. У теперішній час визначилася потреба в новому типі особи, здатної самостійно приймати рішення, усвідомлено здійснювати свій вибір і вмючої гнучко реагувати на зміну обставин і самому творити нові знання. Цим вимогам задовольняють ті якості особи, які педагоги і психологи визначають як творчі. Тобто, сучасні соціально-економічні умови функціонування суспільства спонукають систему освіти все більше уваги приділяти проблемам творчості і формуванню якостей творчої особи. У зв'язку із цим для оцінки завершеності педагогічного технологічного циклу пропонується враховувати *показник творчої активності слухача*. Зіставлення результатів досліджень дозволило виявити ряд істотних критеріїв, придатних для диференціювання⁸.

Перший – уміння бачити проблему. Беручи до уваги, що постановка питання і самостійний пошук відповіді на нього – є дві основні форми творчого процесу, цей критерій виявляється в умінні слухача бачити протиріччя в сучасних міжнародно-політичних процесах і явищах, а також мислити в питально-відповідній формі.

Другий – відчуття новизни. Даний критерій виявляється в здатності слухача здійснювати моніторинг у рамках вибраного предмета своїх професійних (наукових) інтересів і вмінні на його основі виявляти в

міжнародній політиці нові тенденції, визначати ступінь їх стійкості і, тим самим, робити прогноз.

Третій – критичність мислення. Розкривається в умінні слухача бачити в предметі аналізу якомога більше можливих сторін і зв'язків, а також знаходити причини політичних помилок у професійній діяльності політичних лідерів і формулювати власні оціночні судження.

Четвертий – здатність визначати структуру предмета аналізу. Цей критерій характеризує уміння слухача аналізувати, порівнювати, виділяти головне і другорядне в політичних процесах і явищах, описувати і давати визначення, пояснювати, доводити, обґрунтовувати свої погляди на явища і процеси, систематизувати і класифікувати їх.

П'ятий – спрямованість на творчість. Проявляє себе в мотивах творчого пізнання, мотивах творчої праці, мотивах творчого спілкування і характеризується гнучкістю мислення слухача, як уміння зрозуміти нову точку зору, здатністю відхилитися від шаблону, як уміння перегруповувати свої знання і зв'язки між ними, здібністю до абстрагування і аналізу, а також здібністю до конкретизації та синтезу.

Шостий – культура мислення. Її основною ознакою є володіння слухача методологією багатовимірною (багатофакторною) аналізу міжнародних відносин і вирішення міждержавних проблем (конфліктів), тобто уміння об'єднувати при аналізі в несуперечливу єдність географічні, економічні, соціальні, політичні й культурні чинники.

Сьомий – експертні можливості. Їх ознаки виявляються в здатності магістра-випускника мислити на рівні твердих знань закономірностей, принципів і тенденцій зовнішньої політики, у його вмінні класифікувати міжнародні процеси і явища.

Безумовно, сюди ж можна віднести вміння відстоювати свою громадянську і моральну позицію, почуття обов'язку, прагнення до лідерства і отримання високої оцінки.

Виділені вище критерії відображають головні напрями розумово-діяльного підходу до процесу розвитку творчої активності слухача і характеризують одну з найяскравіших здібностей людини – безперервне прагнення до пізнання. Кожний критерій має свій набір унікальних емпіричних показників. Це дає можливість розробляти необхідні діагностичні засоби і проводити відповідні оцінки в педагогічній практиці. Не дивлячись на достатньо загальний характер, вони цілісно відображають специфіку навчання слухача в Академії. Їх застосування дозволяє викладачам ефективно взаємодіяти зі слухачами в навчально-виховному процесі, об'єктивно контролювати і оцінювати успішність, визначати ступінь завершеності навчання на кожному етапі вивчення дисциплін і підготовки слухача; розробити і впровадити в навчальну діяльність Академії об'єктивні показники і критерії оцінки науковості та практичної спрямо-

ваності змісту освіти, вживаних форм, методів і засобів навчальної діяльності, результатів діяльності викладачів і слухачів, а також завершеності циклу, етапу навчання, понизивши до межі суб'єктивізм. От чому педагогічна технологія, а не педагогічний експромт викладача, дозволяє уникнути упущень у підготовці молодих політиків, рівень знань і вмінь яких є чинником, що визначає майбутню стабільність, безпеку і прогресивний розвиток нашого суспільства і держави⁹.

Таким чином, педагогічний компонент у педагогічному мистецтві відноситься до нового напрямку діяльності по вдосконаленню навчальної, виховної та методичної роботи викладачів на користь поліпшення якості підготовки магістрів зовнішньої політики – випускників Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Кремень В.Г. Педагогічна наука: час методологічної рефлексії // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С. 9-15.
- ² Анисимов О.С. Акмеология мышления. – М., 1997. – С.99-102, 152-160, 160-168, 251-356.
- ³ Стефановская Т.А. Педагогика: наука и искусство. – М.: Совершенство, 1998. – С.49-47, 133-135, 230-257.
- ⁴ Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов. – СПб.: Изд-во "Питер", 2000. – С.170-207.
- ⁵ Див.: Меерович М.И. Формула теории невероятности: Технология творческого мышления. – Одесса: ПОЛИС, 1993; Меерович М.И., Шрагина Л.И. Основы культуры мышления // Школьные технологии. – 1997. – №5. – С.5-194.
- ⁶ Добуш М.Г. Педагогическая технология: сущность и содержание // Военная мысль. – 2003. – №3. – С. 59-63.
- ⁷ Див.: Подласый И.П. Педагогика: Учебник для вузов. – М.: Просвещение: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1995.
- ⁸ Див. дет.: Шрагина Л.И. Логика воображения. – Одесса: Черноморье, 1995; Щедровицкий Г.П. Философия. Наука. Методология. – М.: 1997; Зименкова В.Г. Подготовка управленческих кадров: опыт США и России // США*Канада: ЭПК. – 1997. – № 12. – С.109-115; Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998; Гончаренко С.У., Пастернак Н.В. Проблема підвищення теоретичного рівня освіти // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С. 16-29; Омельченко Ж.О. Потенціал української педагогічної думки у формуванні загальнолюдських норм життєдіяльності // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С. 198-200.
- ⁹ Моисеев Н.Н. На пути к новой цивилизации. Образование как цивилизационная парадигма // Свободная мысль. – 1999. – №2. – С. 96-101; Каленюк І. До питання про освітній потенціал країни // Економіка України. – 2001. – № 11. – С.70-77.

Надійшла до редакції 24.05.2004